

046-Klein-Plaspoelpolder

INVENTARIS

ARCHIEVEN

KLEIN-PLASPOELPOLDER 1852-1969

door

J.D. van Tuyl

**HOOGHEEMRAADSCHAP VAN DELFLAND
DELFT, 2011**

INHOUD

BLZ.

1.I INLEIDING

I

1.1. Historisch kader

I

1.1.1. Geologische gesteldheid

I

1.1.2. Naamgeving

I

1.1.3. Ambachtelijke en gemeentelijke indeling

I

1.1.4. Bestuursinrichting

II

1.1.5. Bestuur

II

1.1.6. Personeel

III

1.1.7. Waterkeringen

III

1.1.8. Regeling van de waterstand

IV

1.1.8.1. Watergangen

IV

1.1.8.2. Ontwatering en waterinlating

VI

1.1.9. Straatwegen

IX

1.1.10. Omslagheffing

IX

1.1.11. Verstedelijking, ontpoldering en opheffing

X

1.2.	Geschiedenis van het archief	XI
1.2.1.	Vorming en bewaring	XI
1.2.2.	Inventarisatie en vernietiging	XI
1.3.	Noten	XI
1.4.	Geraadpleegde literatuur	XVIII
1.5.	Geraadpleegde archieven en collecties	XVIII
1.6.	Verantwoording van foto's poldermolen en Zandsloot met omgeving	XIX

2.II INVENTARIS 1

Stukken van algemene aard 1

NOTULEN 1

INGEKOMEN EN UITGAANDE STUKKEN 1

Stukken betreffende bijzondere onderwerpen 1

BESTUURSINRICHTING 1

BESTUUR 2

Algemeen 2

Dagelijks bestuur 2

Stemgerechtigde ingelanden 2

HULPMIDDELEN BIJ DE UITVOERING VAN DE TAAK 2

Personeel 2

 algemeen 2

 secretaris-penningmeester 3

 machinist 3

Archief 3

Financiën	3
belastingen en heffingen	3
ten behoeve van de polder	3
* polderomslag	3
- leggers	3
- kohieren	4
* rioolbelasting	4
ten behoeve van Hoogheemraadschap van Delfland	4
* sluisgeld	4
begroting en rekening	4
algemeen	4
begroting	5
rekening	5
bijlagen tot de rekening	5
 UITVOERING VAN DE TAAK	 5
Algemeen	5
Zorg voor waterkeringen	5
toezicht	5
vaststelling van bijzondere keuren	5
schouwvoering	6
verlening van vergunningen	6
- afgraven/(ver)leggen	6
- duikers	6
- gebouwen	6
- graven/brughoofden (landhoofden)	6
- pijpleidingen	7
Zorg voor water en watergangen	7
toezicht	7
schouwvoering	7
verlening van vergunningen	7
- dempen	7
- graven	7
- paalconstructies/vlonder	8
- pijpleidingen	8
regeling van de waterstand	8
molen	8
gemalen	8
- dieselmemaal	8
- elektrisch gemaal	9
BIJLAGE	9
 3.III CONCORDANS	 10
 4.IV INDEX	 11

1.I INLEIDING

1.1. Historisch kader

1.1.1. Geologische gesteldheid

Het gebied van de polder bestond oorspronkelijk in hoofdzaak uit oude duinzandafzetting, met hier en daar wat laagjes oude zeelei en laagveen.¹

1.1.2. Naamgeving

Deze "dwerg"polder werd Klein-Plaspoelpolder genoemd. Delfland kende namelijk ook een Plaspoelpolder van veel grotere omvang bij Rijswijk, met een oppervlakte van ca. 730 ha.² In Delflands zeventiende eeuwse vergunningen betreffende deze polder wordt gesproken van Plaspoelpoldertje.³ Begin 19de eeuw raakte de naam Klein Plaspoelpoldertje in gebruik.⁴

Niet geheel duidelijk is waarom dit poldertje, dat geografisch toch op enige afstand van de naamgenoot te Rijswijk lag, de naam Plaspoelpolder verwierf. Wellicht waren er qua bodemstructuur parallellen met de Rijswijkse Plaspoelpolder en was er sprake van lager gelegen drassige klei- en veenstroken tussen zandruggen waarop zich ondiepe plasjes/poelen vormden. Zoals bij veel polders lijkt ook hier het landschapstype ter plaatse een etymologische indicator voor de naamgeving.⁵

1.1.3. Ambachtelijke en gemeentelijke indeling

De polder lag direct ten westen en zuidwesten van de schutsluizen in de Leidschendam.⁶ Het ambacht waarbinnen de polder viel was in 1571 burgerlijk gezien betwist gebied tussen het ambachtsbestuur (schout en ambachtsbewaarders) van Voorburg en dat van Voorschoten, in verband met het heffingsrecht van grondbelasting. De partijen wezen de heren van het Huis Wassenaar als arbiters aan. Deze stelden in dat jaar na onderzoek een overeenkomst op die bepaalde '.... dat de huijsinge op de Vliet met de landen daertoe behorende gelegen tusschen de Heerewegh ende de Vliet gereputeert sullen werden te leggen in Voorschoten tot de sloot toe die vanden Heerewegh tot in de Vliet streckende is'. Hieraan werd nog fijntjes toegevoegd 'soo als die tot noch toe altijd in Voorschoten te leggen gehouden sijn geweest, blijvende mede de contributie van de mergentalen vandien alsvooren. Ende hijermede sal de voorseijde questie geëxpireert (=beëindigd) wesen.....'.⁷

Tot 1646 bleef de polder deel uitmaken van de ambachtsheerlijkheid (het burgerlijke

ambacht) Voorschoten, dat voornamelijk binnen het Hoogheemraadschap van Rijnland lag. In dat jaar werd het zuidwestelijk deel van dat ambacht, Veur, zelfstandig.⁸

In de Franse Tijd echter, 1811-1812, kwam het gebied binnen de grens van Voorburg te liggen. Een Koninklijk Besluit van 7 december 1828, no. 123, bevestigde dat nog eens want het wees onder andere de landscheiding tussen Delfland en Rijnland als grens van Voorburg aan.⁹ Per 1 juli 1858 hief de provincie Zuid-Holland de ambachten en hun besturen in Delfland op.¹⁰ De polder werd toen aangemerkt als gemeentelijk vallend onder Veur.¹¹

In 1938 werden de gemeenten Veur en Stompwijk samengevoegd tot de gemeente Leidschendam.¹²

Voor de noordoostelijke hoek van de polder bracht dit, wellicht om belastingtechnische en administratief-planologische redenen, een kadastrale sectie- en perceelnummerwijziging met zich mee. De daar gelegen percelen, kadastrale gemeente Veur sectie B, werden ondergebracht bij kadastrale gemeente Stompwijk sectie F.¹³ Na 1954 werden de percelen in dit polderdeel geleidelijk weer ondergebracht bij/benoemd als kadastrale gemeente Veur sectie B en hernummerd.¹⁴

1.1.4. Bestuursinrichting

In 1856 bracht de provincie Zuid-Holland een Algemeen Reglement voor de Polders in de Provincie Zuid-Holland tot stand.¹⁵ Ter uitvoering hiervan stelde zij in 1858 een bijzonder reglement voor de polder vast. Dat bleef echter in gebreke ten aanzien van de omschrijving van de noordelijke grenslijn van de polder, aan de landscheiding tussen Delfland en Rijnland.¹⁶ In 1868 gaf de provincie een verbeterde beschrijving uit. De grens met de landscheiding verschoof van pal tegen die scheiding aan naar het midden van de kruin.¹⁷ Een nieuwe reglementswijziging vond plaats in 1916 omdat enkele percelen aan de Veurweg die op de polder afwaterden buiten de polderbegrenzing bleken te vallen en kennelijk ook om enkele kleine redactionele aanpassingen ten opzichte van de tekst van 1868 aan te brengen.¹⁸ Voortgaande bebouwing van de polder sinds 1952 leidde tot de uiteindelijke opheffing per 1 april 1970, waarbij ook het laatste bijzondere reglement van 1954 werd ingetrokken.¹⁹

1.1.5. Bestuur

Het lokale waterstaatsbestuur werd tot 1858 uitgeoefend door schout, molenmeesters en kroosheemraden, in casu van het ambacht Veur. Zij oefenden in waterstaatszaken rechtspraak en schouw over waterwerken uit. De schout was ook bestuursvoorzitter. Een tweetal molenmeesters vertegenwoordigden de ingelanden van de polder.²⁰

In het bijzonder reglement van de polder van 1858 was bepaald dat de stemgerechtigde ingelanden een algemeen bestuur van de polder vormden omdat hun aantal nog geen zeven bedroeg. Er werd dus geen meerhoofdig dagelijks bestuur geformeerd; de ingelanden kozen slechts één dagelijks bestuurder, een zogenoemde vertegenwoordiger. Hij was tevens voorzitter van dat algemeen bestuur en daarnaast ook nog secretaris en penningmeester van de polder.²¹

De provincie wijzigde in 1916 het bijzonder reglement omdat de polder inmiddels het vereiste minimumaantal van zeven stemgerechtigde ingelanden telde, zodat die een dagelijks bestuur moesten kiezen. Het bestond uit een voorzitter en twee bestuursleden. In juli 1917 trad het reglement in werking, waarmee de functie van vertegenwoordiger in deze polder tijdelijk kwam te vervallen.²² Met enige regelmaat echter was nadien weer een vertegenwoordiger werkzaam als het aantal stemgerechtigden minder dan 7 bedroeg, bijvoorbeeld in de jaren 1949-1950, 1953-1954 en 1959-1970.²³

1.1.6. Personeel

De secretaris van het ambacht Veur was tot 1858 tevens poldersecretaris.²⁴ Nadien, tot medio 1917, was de vertegenwoordiger van de polder tevens secretaris-penningmeester.²⁵ In laatstgenoemd jaar trad echter een dagelijks bestuur aan, dat voor het secretariaat een ander persoon aanstelde.²⁶ Door gebrek aan motivatie waren de personeelsleden veelal niet bereid om hun functie langdurig uit te oefenen.²⁷ In 1927 bijvoorbeeld moest het gemaal worden bediend door de poldervoorzitter.²⁸

Begin jaren '60 vertrok de laatste poldermachinist en ook de laatste secretaris, H. van der Plas, gaf in 1965 aan Delflands bestuur te kennen geen belangstelling meer voor het werk te hebben, 'daar zich ook niemand voor de polder interesseert'....²⁹

1.1.7. Waterkeringen

Ondanks de relatief stevige kade van de polder aan de naastgelegen Leidsche Vliet werden in 1765 enkele ingelanden toch geconfronteerd met overlast door een hoge waterstand. Het water spoelde over de kade en liep de polder en huizen in. De hoogheemraden schreven molenmeester en schouwers van de polder aan om die op te hogen.³⁰

Toch maakte de calamiteit kennelijk geen blijvende indruk op de ingelanden. Toen Delfland op 6 mei 1802 een nieuwe keur had uitgevaardigd op een behoorlijk onderhoud van kaden en watergangen, richtten zij aan dijkgraaf en hoogheemraden een verzoekschrift om van deze verplichtingen gevrijwaard te blijven. Zij achtten de waterstaatkundige situatie in hun gebied

op orde, niet bedreigend en de kosten van extra onderhoud te hoog.³¹ De hoogheemraden stuurden daarom hun bode naar de polder om de situatie te inspecteren en te beoordelen of de argumenten van de ingelanden wel 'conform de waarheid' waren.³² De bode achtte de staat van onderhoud inderdaad bevredigend waarop Delfland akkoord ging.³³

Ook in 1810 voldeed het schap nog aan een soortgelijk verzoek van de ingelanden.³⁴

Zorgwekkend was echter de toestand in december 1824. Door noodweer stroomde water over de boezemkaden van de polder. De schout van Veur verzocht dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland om de molenmeesters van de polder te vergunnen of op te dragen net zo lang het gebied te bemalen totdat ondergelopen huizen weer van het water waren verlost.³⁵ Delflands bode inspecteerde in 1825 de kaden en concludeerde dat 'een directe verbeetering hoogst nodig' was door verzwaring, ophoging en schoeiing. Bovendien was water de polder ingedrongen door een niet afsluitbare duiker ten behoeve van lozing van afvalwater. Deze liep vanaf de kolk of kom, gelegen in de Leidsche Vliet tussen de twee schutsluisdeuren van de Leidschendam, naar rioolputten op het erf van ingelanden. Door het hoge peil en de storm raakte het water in de Vliet echter zo hoog opgestuwd, dat zich dit via de duiker en genoemde erven de polder inperste.³⁶ De hoogheemraden wezen het verzoek van de schout af; zij verweten de molenmeesters van de polder de boezemkaden onvoldoende te hebben doen onderhouden.³⁷ De molenmeesters namen alsnog dat onderhoud ter hand en kregen van de hoogheemraden een maand extra tijd om dat te voltooien, wegens de omvang van het werk...³⁸

Delfland bleef ook nadien alert. De bode constateerde bijvoorbeeld in 1861 te lage boezemkaden rond de polder.³⁹ Zijn bevindingen in 1880 waren echter bevredigend.⁴⁰

Als uitvloeisel van een vergunning van Delfland in 1890 aan de provincie Zuid-Holland ter verbreding van de Leidsche Vliet, versterkte en onderhield deze de boezemkade daarlangs.⁴¹ De boezemkaden rond de polder en de kaden binnen het poldergebied moesten worden onderhouden door de eigenaren of erfpachters en vruchtgebruikers daarvan.⁴²

Over het algemeen was de onderhoudstoestand van de kaden in de polder tijdens de 20ste eeuw goed te noemen en gaf die Delfland geen redenen om het polderbestuur aan te schrijven.⁴³ Alleen over de jaren 1959-1962 zond het schap diverse waarschuwingen inzake de toestand van de kaden langs de Zandsloot of van het binnentalud van de Vlietkade.⁴⁴

Wegens opheffing van de polder bepaalde de provincie in 1969 dat de gemeente Leidschendam voor het onderhoud van de boezemkaden verantwoordelijk werd.⁴⁵

1.1.8. Regeling van de waterstand

1.1.8.1. Watergangen

De keur van de polder onderscheidde sloten, die een breedte hadden van ten minste 1,50 meter en een diepte van 0,50 meter, en molentochten (molensloten), die ten minste 2 meter

breed en 0.60 meter diep waren en het water naar de poldermolen afvoerden.

De sloten waren in onderhoud bij de eigenaren van de aangrenzende landerijen of wegen, ieder voor de helft.⁴⁶

Via de molentocht kadastraal gemeente Veur sectie B nr. 810, in eigendom en onderhoud bij de polder, werd het water naar de daarop aansluitende achterwaterloop van de molen gemalen.⁴⁷ Door de voorwaterloop (voorboezem) maalde de molen het water de Zandsloot in. Dit was de hoofdwatgang in de polder, een vaarsloot en boezemwater. Vanuit de Zandsloot werd het polderwater geloosd op de Leidsche Vliet.⁴⁸ Op de negentiende eeuwse kaartbijlage tot het bijzonder reglement van de polder wordt deze sloot ten onrechte aangeduid als Zandvaart. Het reglement zelf hanteert wel de officiële en juiste naam Zandsloot.⁴⁹ De naam is waarschijnlijk ontstaan doordat in het noordwestelijk gebied van de polder rond de heerweg van Voorburg naar Voorschoten zandwinning plaatshad voor bijvoorbeeld wegverbetering of stadsuitbreiding. Hier lagen duintjes vanwaaruit door de sloot het zand werd verscheept naar de Vliet.⁵⁰

De Zandsloot moest, evenals de andere polderwatertangen, worden onderhouden door de aangelanden, hetzij direct door henzelf, hetzij door het polderbestuur dat de kosten via de omslagheffing doorberekende.⁵¹

Naast afvoer van overtollig water werd de Zandsloot ook voor scheepvaart benut. Hij komt reeds in 1579 op een kaartje voor als "Vaertsloot".⁵² Een verzoekschrift van een aantal tuinders binnen de polder aan Delfland in 1896 om verbetering van de vaartdiepte in de Zandsloot en de daarmee in verbinding staande perceelslootjes te subsidiëren wees het schap af als zijnde geen Delflands belang. Delflands ingenieur stelde dat de aangelanden evenwel hun doel zouden bereiken door de Zandsloot op de voorgeschreven diepte van Delflands keur op de boezemwateren te brengen.⁵³

In 1907 bleek deze sloot opnieuw niet aan de vereiste diepte te voldoen zoals Delflands keur die stelde. Het schap zond acht aangelanden een aanschrijving. Twee van hen gaven gehoor aan de oproep, de overige zes echter niet (waaronder het polderbestuur!), waarna Delfland op hun kosten het water liet uitbaggeren.⁵⁴ In 1926-1927 besteedde Delfland het diepwerk in de sloot opnieuw aan op kosten van de onderhoudsplichtigen, wegens hun weigering het werk zelf te (laten) doen. Aanschrijvingen in 1934 en 1943 namen zij echter serieus en het onderhoudswerk werd tijdig opgeleverd.⁵⁵

Via een sluisje stond de Zandsloot in verbinding met de Leidsche Vliet. Een gedeelte van de sloot, aan de uitmondingslocatie ervan in Delflands boezem de Leidsche Vliet (Rijn-Schiekanaal), werd in 1952 gedempt ten behoeve van de bouw aldaar door het Hoogheemraadschap van Delfland van een elektrisch zoetwaterinlaatgemaal.⁵⁶ Tot handhaving van de scheepvaartverbinding van de Zandsloot met een scheepswerf en de Vliet en van de afwatering van de polder naar de Vliet, legde Delfland de sloot gedeeltelijk om.⁵⁷ Ook na de omlegging van het gedeelte tussen het poldergemaal en de Vliet in 1952 bleef de vaartfaciliteit gehandhaafd.⁵⁸ Dit omgelegde deel van de sloot, eveneens boezemwater, kreeg de naam Vaarsloot. Het enige bij de opheffing van de polder nog overgebleven open

polderwater vormde de achterwaterloop van het poldergemaal en enkele perceelslootjes, alle ten zuiden van de Zandsloot. De perceelslootjes zouden op termijn worden gerioleerd met pijpleidingen die werden aangesloten op het gemeentelijke rioleringsstelsel van Leidschendam en op de Zandsloot.⁵⁹

Aan de zuidkant van de polder lag de Vaarsloot, een scheidingssloot tussen de gemeenten Veur en Voorburg.⁶⁰

1.1.8.2. Ontwatering en waterinlating

Ter bemaling van de polder hadden de ingelanden, mogelijk tot ca. 1550, een paardenwatermolen in gebruik. Van paardenkracht stapten zij over op windbemaling, met een staartwatermolen. Na verloop van tijd raakte die in verval en in 1626 verleenden de hoogheemraden van Delfland hun vergunning om de staartmolen te vervangen door 'een cleijn wipmolenken'.⁶¹ Waarschijnlijk werd deze molen geplaatst in het noordwestelijke gedeelte van de polder, aan de noordkant van de Zandsloot nabij de heerweg van Voorburg naar Voorschoten (later bekend als Veurweg). Hij lag echter te dicht bij boomgaarden om een goede windvang te garanderen. Toen de molen bouwvallig was geworden ontvingen de ingelanden in 1639 van Delfland vergunning voor het plaatsen van een nieuwe wipmolen, echter op een andere locatie, meer in het midden van de polder en aan de zuidelijke kade van de Zandsloot waarop de molen uitmaalde.⁶²

Door het zuidelijke en middendeel van de polder moest een molensloot ('een nieuwe binne watering') worden gegraven, feitelijk de achterwaterloop van de molen, waarmee de haaks daarop staande perceelsloten in verbinding konden worden gebracht. De sloot liep door land van Jeroen Willem Gijsen en van jhr. Gunter de Virij. Deze zouden volgens de ingelanden met het graafwerk akkoord zijn gegaan, maar zich plotseling in 1641, toen de sloot nagenoeg gereed was, tegen hen hebben gekeerd. De ingelanden verzochten Delfland toestemming het werk alsnog af te ronden en hen tot de orde te roepen.⁶³

Betrokken heren ontkenden hun toestemming ten stelligste en eisten demping van de sloot en schadevergoeding voor de ontgronding van hun land.⁶⁴ Een jarenlang conflict was het gevolg, waarbij Gijsen slootgedeelten dempte en de ingelanden bedreigde.⁶⁵ Gijsen en De Virij dienden in 1643 een claim in van 76 gulden. De hoogheemraden besloten dit bedrag voorlopig tot 60 gulden te verlagen.⁶⁶ Bij hun definitieve uitspraak in 1648 halveerden zij dat bedrag nog eens tot 30 gulden, ineens door de ingelanden aan de eisers uit te betalen. Tevens bepaalden de hoogheemraden echter dat de molensloot eigendom van de polder zou blijven.⁶⁷

In 1661 ontvingen de ingelanden van Delfland vergunning om de door storm beschadigde molen te vervangen, ditmaal door een wat grotere en hogere wipmolen. In de Tedingerbroekpolder waren namelijk twee watermolens verhoogd en was hun uitslaand vermogen op de Leidsche Vliet kennelijk zodanig versterkt, dat dit opstuwing van dat water ter hoogte van de Klein-Plaspoelpolder veroorzaakte. De uitmaling door de polder was

zodoende belemmerd geraakt, maar kon door een verbeterde molencapaciteit worden hersteld.⁶⁸ Ook deze molen was echter oorzaak van verzet. Twee ingelanden weigerden in 1661 een bijzondere polderomslag tot financiering van de bouw te betalen.⁶⁹ In 1665 veroordeelde Delfland hen alsnog tot betaling van deze omslag en van toekomstige heffingen terzake.⁷⁰

Een volgende uitspraak van de hoogheemraden in 1667 moest deze eis kennelijk nog kracht bijzetten. Zij vorderden van de nalatigen een waarborgsom van ruim 206 gulden.⁷¹

In 1752 volgde een grootschalige molenreparatie, waartoe onder andere de voorwaterloop tijdelijk moest worden afgedamd.⁷²

Met name in de 19de eeuw ondervond de polder ontwateringsproblemen als gevolg van bodemklink en een stijgend waterpeil. In 1834 drong water de polder en de huizen daar binnen, ondanks de ophoging van de kaden in 1825, omdat er een uitmalingsverbod voor de polders gold wegens hoge boezemwaterstand in o.a. de Leidsche Vliet. Een verzoekschrift van burgemeester en assessoren van Veur om alsnog de poldermolen in werking te stellen wees Delfland van de hand, omdat het schap geen uitzondering wilde maken op een geldende algemene maatregel voor heel Delflands gebied.⁷³

Ook een ringsloot ter hoogte van de Leidschendam bezorgde de polder in natte tijden wateroverlast en bij droogte veel verontreiniging. Molenmeester en ingelanden van de polder kregen van Delflands hoogheemraden vergunning voor het maken van een gemetselde afsluitbare afvoer- en inlaatduiker. Deze werd vanuit de ringsloot door een steegje gelegd en ter hoogte van de Leidschendam in verbinding gebracht met de kolk of kom, gelegen in de Leidsche Vliet tussen de twee schutsluisdeuren van die dam. Bij wateroverlast kon daarop gespuid en bij droogte vers water ingelaten worden.⁷⁴

Na 1860 werden diverse duikers aangepast of verlegd, hetgeen volgens het polderbestuur en de gemeente Veur nodig was om de waterverversing of -afvoer te verbeteren.⁷⁵ Desondanks deed zich in 1881 een volgend hoogwaterprobleem voor, net toen de poldermolen wegens een defect tijdelijk niet kon worden benut. Diverse huizen liepen onder water.⁷⁶

Voor de afvoer van water was de polder feitelijk in drieën gedeeld.

a) Het noordelijke gedeelte. Dit was het percelenblok tussen de landscheiding met Rijnland en de Damlaan. Het waterde via een doorlaatduiker onder de Damlaan (ter hoogte van de latere Zijdestraat) af op het middengedeelte;

b) het middengedeelte. Dit vormde het percelenblok tussen de Damlaan en de Zandsloot. Het loosde via een duiker onder de Zandsloot door (tegenover de molen) op de molenwatering in het zuidelijk gedeelte.⁷⁷

Reeds in de 18de eeuw moet onder deze sloot een duiker hebben gelegen. In 1752 verleenden de hoogheemraden aan de molenmeester van de polder onder andere vergunning tot het vernieuwen van de "pomp" (=duiker) aldaar;⁷⁸

c) het zuidelijke gedeelte. Dit besloeg het percelenblok tussen de Zandsloot en de Vaarsloot. De noordelijke taludteen langs laatstgenoemde sloot vormde de grens van de polder met Delflands boezemland en gold tevens als een grensscheiding tussen de gemeenten Voorburg en Veur/Leidschendam.

In dit blok, ongeveer in het midden van de polder aan de Zandsloot lag de poldermolen. Deze wipwatermolen trok het overtollig polderwater via de molentocht (achterwaterloop) naar de Zandsloot, die het afvoerde naar de Leidsche Vliet.⁷⁹

Genoemde duikers waren in onderhoud bij de polder.⁸⁰

In de tweede helft van de 19de eeuw vormde ook toenemende bebouwing van het gebied rond de molen een risico voor goed peilbeheer, omdat de windvang van de molenwieken daardoor belemmerd raakte. In 1865 en 1885 dienden kerkbesturen vergunningaanvragen bij het polderbestuur in tot uitvoering van bouwwerkzaamheden.⁸¹ In 1895 sloot het polderbestuur een overeenkomst met de gemeenten Veur en Stompwijk, waarbij hun werd toegestaan huizenbouw of hoogvegetatie te realiseren op hun percelen gelegen binnen de verboden bouwafstand (375 meters) van de molen. Hierbij garandeerde Delfland bovendien vergunningverlening aan alle andere eigenaren van percelen die binnen genoemde afstand wilden bouwen of planten. Ter compensatie van de belemmering van windvang die daardoor zou optreden, stelden deze gemeenten de polder schadeloos voor een bedrag van in totaal F. 6000,-. Te zijner tijd wilde het bestuur hiermee de bouw van een stoomgemaal financieren.⁸²

Toch zette het om onduidelijke redenen de machinale bemaling niet door. Eerst in 1914 werd het molentje gesloopt en ter plaatse vervangen door een dieselgemaal met centrifugaalpomp. De exploitatiekosten vormden waarschijnlijk een tegenvaller.⁸³ In 1924 verving het bestuur de dieselmotor door een elektromotor.⁸⁴

In 1934 werd de waterafvoer van het noordelijk en westelijk deel van de polder aangesloten op het gemeenteriool van Leidschendam.⁸⁵

Wegens de bouw van het inlaatgemaal Dolk dempte het Hoogheemraadschap van Delfland in 1952 het Zandslootgedeelte tussen het poldergemaal en de Leidsche Vliet. Om de afvoer van overtollig polderwater te handhaven legde het schap de Zandsloot ter plaatse om en bracht die in verbinding met een watergang naar de Vliet. In het deel van de polder tussen polderwater aan de Damlaan en de achterwaterloop van het poldergemaaltje legde het schap, ter verbetering van de ontwatering daar, een betonnen leiding zodat ook dit water via de (omgelegde) Zandsloot kon worden afgevoerd.⁸⁶

Na vertrek van de poldermachinist kwam er geen opvolger meer beschikbaar.⁸⁷ Vanaf dat moment werd de bemaling door de gemeente Leidschendam, dienst Gemeentewerken, overgenomen.⁸⁸

De gemeente plaatste in augustus 1969 een pompinstallatie ter bemaling van een bermsloot die moest worden gegraven in het zuidwestelijk polderdeel om voldoende

ontwatering van dat dicht bebouwde gebied te kunnen blijven garanderen. Een persleiding voerde het water ter plaatse af vanuit een pompput naar de Zandsloot.⁸⁹

1.1.9. Straatwegen

Een bekend wegje binnen de polder was de Damlaan. Het lag iets ten noorden van de Zandsloot en verbond de heerweg tussen Delft en Voorschoten met de Vlietkade.⁹⁰ Op een kaartje uit 1579 staat het laantje vermeld als 'wech naer den Leijtschendam'.⁹¹ Waterstaatkundig was het niet van veel betekenis maar economisch des te meer, omdat veel vrachtvervoer over de laan plaatshad tussen genoemde heerweg en de Leidschendam. Mogelijk is de laan al spoedig na 1491 aangelegd omdat in dat jaar de bouw van een schutsluis in de Leidschendam werd gerealiseerd, waarvan het handels- en personenverkeer intensief gebruik maakte.⁹²

Sinds de tweede helft van de 19de eeuw kreeg het snellere straatwegverkeer de overhand op vervoer te water. Dit verminderde ook sterk de betekenis van de Damlaan voor vracht- en personentransport over de Leidsche Vliet. Het vervoer per rails, ook in de polder, nam toe.⁹³ In 1882 startte de IJssel Stoomtramweg Maatschappij (later genoemd: Maatschappij tot Exploitatie van Tramwegen en Noord- en Zuidhollandsche Tramweg Maatschappij) de aanleg van een trambaan tussen 's-Gravenhage en Leiden.⁹⁴ Delfland verleende de maatschappij in 1883 vergunning om de baan door het noordwestelijk deel van de polder te leggen en daar de Zandsloot, de Damlaan en de landscheiding met Rijnland te kruisen.⁹⁵

Door toename van het autoverkeer en de hoge energiekosten werd de baan in 1961 opgeheven.⁹⁶

1.1.10. Omslagheffing

De jaarlijks geheven omslag was afhankelijk van de kosten die het polderbestuur moest uitgeven, bijvoorbeeld omdat delen van de polder door verstedelijking aan het polderverband waren onttrokken en overgegaan in gemeentelijk beheer.⁹⁷

De polderrekening van 1908 meldt als omslagoppervlakte ruim 18 hectaren, die van 1958 ruim 15 ha.⁹⁸ Ook ten tijde van de opheffing, 1969-1970, wordt ca. 15 ha. vermeld.⁹⁹

Toen in 1934 de waterafvoer van het noordelijk en westelijk deel van de polder werd aangesloten op het gemeenteriool van Leidschendam, benutten de eigenaren en vruchtgebruikers van percelen aldaar niet langer de diensten van de polder. Toch bleef het polderbestuur hen aanslaan in polderlasten. Daarom stelde de provincie hen bij de officiële

ontpoldering van het gebied in 1954 vrij van een laatste heffing. Voor de ontpolderde gebieden en voor het boezemwater gold sinds 1954 vrijdom van omslag.¹⁰⁰

Behalve de gewone omslag inde de polder over de jaren 1914 en 1920-1956 ook rioolrecht ("rioolgeld") van ingelanden die in de polder afvalwater loosden.¹⁰¹ Na 1956 hief de gemeente Leidschendam dit, omdat door toenemende bebouwing van de polder sinds 1934 steeds meer percelen al op het gemeenteriool waren aangesloten.¹⁰²

1.1.11. Verstedelijking, ontpoldering en opheffing

Het noordelijk en westelijk gebied van de polder, nabij de Voorburgseweg, werd in de jaren 30 van de 20ste eeuw reeds bebouwd, maar eerst in 1954 bestuurlijk aan het polderverband onttrokken.¹⁰³

Ten behoeve van de bouw van Delflands inlaatgemaal Dolk in 1952-1953 vergroef het hoogheemraadschap diverse particuliere percelen aan de Vlietkade, iets ten zuiden van de schutsluis in de Leidsche Vliet en van de Sluiskant, tot boezemland van Delfland. Daarmee kwam ook dat terrein buiten het polderterritoire te liggen.

De ontpoldering gold bovendien het noordelijk polderdeel (tussen de Damlaan en de landscheiding met Rijnland), het noordwestelijk deel (tussen Plaspoelkade en Koningin Julianaweg) en het noordoostelijk deel (tussen Damlaan en Damstraat ter hoogte van de schutsluis in de Leidsche Vliet). Hier verzezen woonwijken.¹⁰⁴

Wegens een ophanden zijnde verkoop van particuliere percelen aan de gemeente Leidschendam betwijfelde Delflands directeur-ingenieur reeds in 1954 of het nog de moeite loonde deze polder als bestuurslichaam te handhaven.¹⁰⁵ Ook de poldersecretaris bepleitte bij Delfland in 1965 opheffing wegens volledige verstedelijking van het gebied, voornamelijk door vestiging van diverse rijksgebouwen. Tevens speelde een rol dat er geen ingelandenvergaderingen meer plaatsvonden, de functie van poldermachinist al geruime tijd vacant en onvervulbaar was en de gemeente Leidschendam ongeïnteresseerd bleek in het polderbeheer.¹⁰⁶

Een in 1964 vastgesteld uitbreidingsplan van de gemeente had al bepaald dat de gehele polder bestemd zou worden voor de vestiging van voornamelijk kantoorgebouwen.¹⁰⁷ Het polderbestuur sloot dan ook met de gemeente een ontpolderingsovereenkomst, die in november 1966 door de raad werd vastgesteld en in mei 1967 door de provincie goedgekeurd.¹⁰⁸

In 1965 was nagenoeg alle grond opgehoogd tot het niveau van 10 cm + N.A.P. en bouwrijp gemaakt.¹⁰⁹ Slechts twee stemgerechtigde ingelanden waren feitelijk nog over: de gemeente als eigenares van de agrarische grond en de N.V. Zwaan als eigenares van slechts één dito perceel.¹¹⁰ Dat jaar besloot de provincie Zuid-Holland tot opheffing van de polder. Alle eigendommen, rechten en plichten, met uitzondering van het archief, gingen over op de

gemeente Leidschendam.¹¹¹ In maart 1970 verklaarde de provincie de polder voor opgeheven met ingang van 1 april dat jaar.¹¹²

1.2. Geschiedenis van het archief

1.2.1. Vorming en bewaring

Het archief laat qua volledigheid en informatieverstrekking te wensen over. Blijkens het notenapparaat (pag. XI-XVII) moesten dan ook veel gegevens aan andere bronnen worden ontleend.

De wijze van archiefbewaring door de poldersecretaris gaf de provinciale archiefinspecteur reden tot zorg. Hij constateerde dat het archief 'ten huize van den voorzitter berust in een open ruwhouten kist'. Het bestuur werd in 1925 gemaand in een betere bewaring te voorzien, waaraan twee jaar later echter nog geen gehoor was gegeven.¹¹³

In het kader van haar besluit tot opheffing van de polder bepaalde de provincie Zuid-Holland in 1969 dat het polderarchief aan het Hoogheemraadschap van Delfland moest worden overgedragen.¹¹⁴

1.2.2. Inventarisatie en vernietiging

In 1970 nam bij Delfland de chartermeester C. Postma een voorlopige inventarisatie van het archief ter hand.¹¹⁵

Bij de bewerking zijn vernietigbare stukken over de periode 1850-1969, voornamelijk circulaire's waarop geen antwoord van het polderbestuur werd verwacht, verwijderd. Op de nummering in de voorlopige inventaris van 1970 is een concordans vervaardigd. Tevens is een index op de eigennamen binnen de archiefbeschrijvingen opgenomen.

1.3. Noten

1. Kaartenverzameling Delfland (KVD), catal.nr. 77; M.M.A. van Veen e.a., *Archeologische-geologische kaart van Den Haag*. Losse kaartbijlage, zie regio Leidschendam, locatie Damlaan/Damplein/Plaspoelstraat/Plaspoelkade. Haagse Oudheidkundige Publicaties 5 (Den Haag, 2000); F.H.Chr.M. Daams e.a., *Over, door en om de Leytsche Dam. Geschiedenis van een gouden gemeente* (Leidschendam, 1988) 20-21.

2. L.F. Teixeira de Mattos, *De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland II Het vasteland: het Hoogheemraadschap van Delfland* ('s-Gravenhage, 1908) 196.
3. Bijvoorbeeld:
het polderken genampt Plaspoel - Oud-Archief Delfland (OAD), inv.nr. 3833/3;
Plassepoelse Poldertge - OAD, inv.nr. 3833/4;
Plaspoelsche poldertgen - OAD, inv.nr. 41 fol. 24.
4. Bijvoorbeeld:
Kleijn(e) Plaspoelpoldertje - OAD, inv.nrs. 98 fol. 520 vo.; 106 fol. 16.
5. N.P.H.J. Roorda van Eysinga, *De geboorte van het Hoogheemraadschap van Delfland. Ontginning en bedijking in de Vroege Middeleeuwen* (Alphen a/d Rijn, 1988) 50.
6. Kaartenatlas Delfland 1712, OAD, inv.nr. 726 blad 15.
7. Overeenkomst 6 december 1571, OAD, inv.nr. 1847.
8. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 45, 101;
kaartenatlas Delfland 1712, OAD, inv.nr. 726 blad 15.
9. G. Gorris e.a., *Dorp aan de Vliet. Geschiedenis van Voorburg* (Scheveningen, 1953) 217, 229.
Wellicht schiepen de variërende grensaanduidingen ook bij Delflands bestuurders de nodige verwarring. In 1835 bijvoorbeeld reppen zij over een verzoekschrift van 'molenmeester en ingelanden van de Plaspoelpolder onder Veur en Voorburg'....; zie OAD, inv.nr. 2855.
10. Besluit van Provinciale Staten Zuid-Holland 10 november 1857 (bijlage bij Provinciaal Blad van 8/16 december 1857 nr. 114), OAD, inv.nr. 330.
11. Bijzonder reglement polder 1858, Archief Klein-Plaspoelpolder (AKPP), inv.nr. 5.
In een artikelsgewijze kadastrale legger van Delfland, beginnend in 1855, worden percelen van de polder slechts vermeld als behorend tot de gemeente Veur (sectie B). Een aanduiding zoals bijvoorbeeld 'komend van Voorburg' of 'voorheen gemeente Voorburg' ontbreekt; zie OAD, inv.nr. K 318, bijv. artikel 4316 (de erven Jacobus Teunissen).
Toen in 1859 het in Delfland gelegen deel van Veur toch nog sluisgeld, Delflands omslag, moest afdragen te Voorburg en niet te Veur, riep dit bij de oud-secretaris van het ambacht Voorburg dan ook vragen op. Hij verzocht de secretaris-rentmeester van Delfland om opheldering maar die kon over de sluisgeldheffingen niet anders meedelen 'dan dat die, immers wanneer zij vanouds op uwe gaarderboeken onder het ambacht Voorburg bekend staan, onder dat ambacht behooren.....'; briefwisseling 2 en 7 september 1859, OAD, inv.nr. 7503.
12. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 45, 101, 369.
13. Kadastrale plankaart Delfland 1953, Stompwijk sectie F, inv.nr. K 2549; AKPP, inv.nr. 22.
14. AKPP, inv.nr. 22.
15. Provincie Zuid-Holland, *Algemeen reglement voor de polders in de provincie Zuid-Holland, waardoor worden verstaan alle waterschappen, uitgezonderd de ambachten en die waterschappen, welke met het beheer over en de zorg voor gemeenschappelijke werken of belangen van verschillende waterschappen belast zijn, of toezigt over anderen uitoefenen* ('s-Gravenhage, 1856).

16. AKPP, inv.nr. 5.
17. Teixeira de Mattos, *De waterkeeringen II*, 182;
reglementskaart met toelichting 1858/1868, OAD, inv.nr. 7193;
bijzonder reglement 1868, AKPP, inv.nr. 5.
18. Brief ingenieur Delfland 8 april 1914, Nieuw-Archief Delfland (NAD), inv.nr. 8549;
AKPP, inv.nr. 5.
19. Zie inleidingshoofdstuk Verstedelijking, ontpoldering en opheffing.
20. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 101.
21. A.Chr. Snel, *Algemeen Reglement voor de Polders in de Provincie Zuid-Holland, met aantekeningen, een alphabetisch register en een aanhangsel* ('s-Gravenhage, 1894, 2^e druk) 14-15, artikel 7;
bijzonder reglement 1858, AKPP, inv.nr. 5.
22. Stukken 1913-1917, AKPP, inv.nr. 5.
23. Ondertekening polderrekeningen over de jaren 1949-1950, 1953-1954 en 1959-1961, AKPP, inv.nr. 30;
interne notitie Delfland 1 september 1970, Registratuurarchief Delfland (RAD), inv.nr. 11959;
RAD, inv.nr.12306.
24. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 101.
25. Bijzonder reglement 1858, AKPP, inv.nr. 5.
26. AKPP, inv.nr. 15.
27. AKPP, inv.nrs. 15-16.
28. Brief technisch ambtenaar Delfland 8 oktober 1927, RAD, inv.nr. 12501.
29. Brief poldersecretaris 16 juni 1965, RAD, inv.nr. 11959.
30. OAD, inv.nr. 3838.
31. Keur 6 mei 1802, OAD, inv.nr. 98 fol. 319-322 vo.;
verzoekschrift ingelanden z.d. [1802], OAD, inv.nr. 160/253.
32. Besluit hoogheemraden 7 oktober 1802, OAD, inv.nr. 98 fol. 520 vo.- 521.
33. Besluit hoogheemraden 21 oktober 1802, OAD, inv.nr. 98 fol. 548 vo.
34. Besluit hoogheemraden 18 januari 1810, OAD, inv.nr. 106 fol. 15 vo.- 17 vo.
35. Verzoekschrift schout 30 december 1824, OAD, inv.nr. 122 fol. 9 vo.- 11 vo.
36. Inspectierapport bode 6 januari 1825, OAD, inv.nr. 183/7 fol. 2-3.
37. Besluit hoogheemraden 6 januari 1825, OAD, inv.nr. 122 fol. 9 vo.- 12.
38. Besluit hoogheemraden 20 januari 1825, OAD, inv.nr. 122 fol. 35.
39. Inspectierapport 7 november 1861, OAD, inv.nr. 7377 stuknr. 32.

40. Rapport 1 augustus 1880, OAD, inv.nr. 7383, registr.nr. 3028 CN 1190c.
41. Vergunning 5 april 1890 nr. 69, NAD, inv.nr. 8372.
42. Opgaven poldervertegenwoordiger jaren 1890-1899, NAD, inv.nr. 8734-8735; polderkeuren, AKPP, inv.nr. 35.
43. RAD, inv.nrs. 12662-12668, 12671-12674.
44. RAD, inv.nr. 12669-12670.
45. Besluit provincie Zuid-Holland 12 juni 1969, RAD, inv.nr. 11959.
46. Polderkeuren, AKPP, inv.nr. 35.
47. AKPP, inv.nr. 18 art. 2;
kadastrale plankkaart Delfland 1855 (- ca. 1927), Veur sectie B, inv.nr. K 2557.
48. Teixeira de Mattos, *De waterkeeringen II*, 181;
kaartbijlage bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
49. Kaartbijlage bijzonder reglement van polder 1858/1869, OAD, inv.nr. 7193;
bijzonder reglement 1858/1868, AKPP, inv.nr. 5.
50. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 35-36;
duintjesgebied rond de "Zijtweg" links van "den Leytschendam", kaartenatlas Delfland 1611, OAD, inv.nr. 711/1 blad II.
51. Brief ingenieur Delfland aan dijkgraaf en hoogheemraden 31 juli 1897, NAD, inv.nr. 8786;
polderkeuren, AKPP, inv.nr. 35.
52. Kaartbijlage van 1579 bij procesdossier, OAD, inv.nr. 1868/168.
Een Delflandse vergunning van 1639 geeft als naam Vaert- ofte Santsloot, zie OAD, inv.nr. 3833/2. Deze "vaertsloot" dient overigens niet te worden verward met de in het bijzonder reglement van 1858 genoemde, zuidelijker gelegen Vaarsloot die de scheiding vormde tussen de polder en Delflands boezemland; zie ook nootnr. 60 en inleidingshoofdstuk Ontwatering en waterinlating.
53. Brief ingenieur Delfland aan dijkgraaf en hoogheemraden 31 juli 1897, NAD, inv.nr. 8786. Zie voor keur.... boezemwateren in Delfland..... (art. 12) van 1876 OAD, inv.nr. 7134.
54. NAD, inv.nr. 8787. Zie voor keur.... boezemwateren in Delfland..... (art. 6) van 1900 NAD, inv.nr. 8353.
55. RAD, inv.nr. 14448.
56. Bekend als "gemaal mr.dr. Th.F.J.A. Dolk" dat het schap in 1953 in gebruik nam.
57. RAD, inv.nrs. 14684-14685, 14695;
A.C. Kolff, 'Het ontziltingsgemaal van Delfland'. *Waterschapsbelangen* 38 no. 23 ('s-Gravenhage, 1953) 193-198, aldaar 196-197.
58. RAD, inv.nrs. 14695, 14698, 14702-14703.

59. Brieven directeur-ingenieur van Delfland aan dijkgraaf en hoogheemraden 6 augustus 1965 en 6 februari 1967 en kaartbijlage bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
60. Bijzonder reglement polder 1858, AKPP, inv.nr. 5.
Op de kaart van het bijzonder reglement van de polder van 1858 komt zij (foutief gespeld) voor als Vaartsloot; zie OAD, inv.nr. 7193.
61. OAD, inv.nr. 3833/1.
Paardenwatermolen of rosmolen =
molen waarvan het horizontale vizelmechaniek, dat het water uitmaalt, door een paard wordt rondgedraaid.
Zie voor beschrijving en illustratie ook A. Bicker Caarten, *Middeleeuwse watermolens in Hollands polderland 1407/'08-rondom 1500* (Wormerveer, 1990) 26-31.
Staartwatermolen of weidemolen =
molentje waarvan de wieken met behulp van een als staart uithangend windvangbord (bevestigd aan de achterzijde van de molenkop) door de wind in de juiste richting worden gedraaid.
Zie voor beschrijving en illustratie ook H. Besselaar e.a., *Molens van Nederland* (Amsterdam, 1974) 92-93.
62. OAD, inv.nr. 3833/2;
kaartenatlas Delfland 1712, OAD, inv.nr. 726 blad 15.
63. OAD, inv.nr. 2833/3; 3834/1-2;
kaartenatlas Delfland 1712, OAD, inv.nr. 726 blad 15.
64. OAD, inv.nr. 2834/2.
65. OAD, inv.nr. 3833/4a.
66. OAD, inv.nr. 3833/4b-4c.
67. Vonnis hoogheemraden 17 september 1648, OAD, inv.nr. 41 fol. 24.
68. OAD, inv.nr. 3833/6.
69. OAD, inv.nr. 3836.
70. Vonnis hoogheemraden 3 september 1665, OAD, inv.nr. 1637 fol. 594 vo.- 595.
71. Vonnis hoogheemraden 3 november 1667, OAD, inv.nr. 3836/22.
72. Vergunning hoogheemraden 2 maart 1752, OAD, inv.nr. 63 fol. 267.
73. Besluit dijkgraaf en hoogheemraden 23 januari 1834, OAD, inv.nr. 131 fol. 15-17.
Zie voor kadeophoging van 1825 inleidingshoofdstuk Waterkeringen.
74. Vergunning hoogheemraden 5 november 1835, OAD, inv.nrs. 132 fol. 353 vo.- 356; 2855. Zie voor afbeelding van "de Colck" OAD, inv.nr. 2834/2a.
75. Brieven polder en gemeente 1866, 1876-1877, OAD, inv.nr. 7448;
vergunningen hoogheemraden: 20 december 1866 nr. 9, OAD, inv.nr. 7032;
31 augustus 1876 nr. 5, OAD, inv.nr. 7042;
19 juli 1877 nr. 11a, OAD, inv.nr. 7043.
76. Brief vertegenwoordiger polder 8 maart 1881, OAD, inv.nr. 7448.

77. Verzoekschrift polderbestuur 9 juli 1877, OAD, inv.nr. 7448;
vergunning hoogheemraden 19 juli 1877 nr. 11a, OAD, inv.nr. 7043;
Teixeira de Mattos, *De waterkeeringen II*, 181;
RAD, inv.nr. 14698.
78. Vergunning hoogheemraden 2 maart 1752, OAD, inv.nr. 63 fol. 267.
79. Teixeira de Mattos, *De waterkeeringen II*, 181;
kaartbijlage bijzonder reglement polder 1858/1869, OAD, inv.nr. 7193.
80. Teixeira de Mattos, *De waterkeeringen II*, 182.
81. Brieven kerkbesturen jaren 1865 en 1885, OAD, inv.nr. 7448.
82. NAD, inv.nr. 8502.
83. AKPP, inv.nr. 51.
84. AKPP, inv.nrs. 31 (jaar 1924), 54-56.
85. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 22 juni 1954, RAD,
inv.nr. 11959.
86. RAD, inv.nrs. 14684-14685, 14695, 14698, 14702-14703;
kaartbijlage bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
87. Brief poldersecretaris 16 juni 1965, RAD, inv.nr. 11959.
88. Brief directeur-ingenieur Delfland 6 augustus 1965, RAD, inv.nr. 11959.
89. Brieven directeur-ingenieur aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland 6 augustus
1965, 6 februari 1967 en 17 december 1968;
brief Delfland aan polder 14 maart 1967;
brief gemeente Leidschendam aan Delfland 1 oktober 1968, RAD, inv.nr. 11959.
90. Kaart ca. 1660, OAD, inv.nr. 3836/12;
kaartenatlas Delfland 1712, OAD, inv.nr. 726 blad 15.
Deze heerweg heette in de 19de en 20ste eeuw Provinciale weg Rijswijk – De Vink,
Veur(sestraat)weg, Voorburgseweg ; nabij de landscheiding met Rijnland liep hij als
Koningin Julianalaan; zie:
- Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 53;
- kaartbijlage bijzonder reglement polder 1858/1869, OAD, inv.nr. 7193;
- kaartbijlage bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
91. OAD, inv.nr. 1868/168.
92. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 77, 79-84, 87, 92, 94, 252, 254-255;
C.G.D. de Wilt e.a., *Delflands kaarten belicht* (Hilversum, 2000) 105.
93. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 256-270.
94. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 261-266.
95. Notulen dijkgraaf en hoogheemraden 22 maart 1883 ag.nr. 39b, OAD, inv.nr. 7048;
dito vergunning 22 maart 1883 briefnr. 7535, OAD, inv.nr. 7588.
96. Daams, *Over...de Leytsche Dam*, 268.

97. AKPP, inv.nr. 5;
RAD, inv.nr. 11959.
98. Rekening en verantwoording 1908 en 1958, AKPP, inv.nr. 30.
99. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 21 mei 1969, RAD, inv.nr. 11959.
100. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 22 juni 1954 en bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
101. AKPP, inv.nrs. 23-26;
rekening en verantwoording, post ontvangsten jaren 1921-1956, AKPP, inv.nr 30.
102. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 22 juni 1954, RAD, inv.nr. 11959. Zie voor bebouwing kaartbijlage bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
103. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 22 juni 1954 en bijzonder reglement polder 1954, RAD, inv.nr. 11959.
104. Bijzonder reglement polder en kaartbijlage 1954, RAD, inv.nr. 11959.
105. Brief directeur-ingenieur 5 juni 1954 aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, RAD, inv.nr. 11959.
106. Brief poldersecretaris 16 juni 1965 en directeur-ingenieur Delfland 6 augustus 1965, RAD, inv.nr. 11959.
107. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 21 mei 1969, RAD, inv.nr. 11959.
108. Overeenkomst polder en gemeente Leidschendam 1966, RAD, inv.nr. 11959.
109. Brief directeur-ingenieur 6 augustus 1965 aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland , RAD, inv.nr. 11959.
110. Brief Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland 21 mei 1969, RAD, inv.nr. 11959.
111. Besluit provincie Zuid-Holland 12 juni 1969, RAD, inv.nr. 11959.
112. Besluit provincie Zuid-Holland 18 maart 1970, RAD, inv.nr. 11959.
113. AKPP, inv.nr. 17.
114. Besluit provincie Zuid-Holland 12 juni 1969, RAD, inv.nr. 11959.
115. AKPP, inv.nr. 58.

1.4. Geraadpleegde literatuur

Besselaar, H. e.a.

Molens van Nederland (Amsterdam, 1974).

Bicker Caarten, A.

Middeleeuwse watermolens in Hollands polderland 1407/'08 – rondom 1500 (Wormerveer, 1990).

Daams, F.H.Chr.M.

Over, door en om de Leytsche Dam. Geschiedenis van een gouden gemeente (Leidschendam, 1988).

Gorris, G. e.a.

Dorp aan de Vliet. Geschiedenis van Voorburg (Scheveningen, 1953).

Kolff, A.C.

'Het ontziltingsgemaal van Delfland'. *Waterschapsbelangen* 38 no. 23 ('s-Gravenhage, 1953) 193-198.

Provincie Zuid-Holland,

Algemeen reglement voor de polders in de provincie Zuid-Holland, waardoor worden verstaan alle waterschappen, uitgezonderd de ambachten en die waterschappen, welke met het beheer over en de zorg voor gemeenschappelijke werken of belangen van verschillende waterschappen belast zijn, of toezigt over anderen uitoefenen ('s-Gravenhage, 1856).

Roorda van Eysinga, N.P.H.J.

De geboorte van het Hoogheemraadschap van Delfland. Ontginning en bedijking in de Vroege Middeleeuwen (Alphen a/d Rijn, 1988).

Snel, A.Chr.

Algemeen Reglement voor de Polders in de Provincie Zuid-Holland, met aantekeningen, een alphabetisch register en een aanhangsel ('s-Gravenhage, 1894, 2^e druk).

Teixeira de Mattos, L.F.

De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland II Het vasteland: het Hoogheemraadschap van Delfland ('s-Gravenhage, 1908).

Veen, M.M.A. van e.a.

Archeologische-geologische kaart van Den Haag. Haagse Oudheidkundige Publicaties 5 (Den Haag, 2000).

Wilt, C.G.D. de e.a.

Delflands kaarten belicht (Hilversum, 2000).

1.5. Geraadpleegde archieven en collecties

Vindplaats: Hoogheemraadschap van Delfland
Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg, beeldbank

Archieven/
collecties: Oud Archief Delfland 1319-1887 (OAD)
Nieuw Archief Delfland 1888-1919 (NAD)

Registratuurarchief Delfland 1920-1981 (RAD)
kadastrale plankaarten Delfland 1855-1965
archief Klein-Plaspoelpolder 1852-1969 (AKPP)
collectie grens- of schetskaarten behorende bij de bijzondere reglementen
van de polders 1856-1970
historische bibliotheek Delfland
beeldbank Gemeentearchief Leidschendam - Voorburg

1.6. Verantwoording van foto's poldermolen en Zandsloot met omgeving

1.6.1.

De poldermolen (wipmolen) gezien in oostelijke richting vanaf de Heerweg (of: Veurweg/Voorburgseweg) aan de Zandsloot (met links op achtergrond de Hervormde dorpskerk "Peperbus" van Leidschendam),
jr. 1758

tegenover blad III;
foto van tekening van Karel la Fargue.
Uit:
beeldbank Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

1.6.2.

De poldermolen gezien in noordelijke richting naar de Damlaan (met links op achtergrond bebouwing aan de laan),
jr. 1910

tegenover blad IV;
fotograaf onbekend.
Uit:
beeldbank Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

1.6.3.

De poldermolen in profiel (met links op achtergrond de Hervormde dorpskerk "Peperbus" van Leidschendam) waarschijnlijk kort voor de sloop,
jr. ca. 1914

tegenover blad VII;
fotograaf onbekend.
Uit:
beeldbank Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

1.6.4.

De monding van de Zandsloot aan de Leidsche Vliet en Sluiskant (Sluiskade) en scheepswerfje van Van Ravesteyn, gezien vanaf de Hervormde dorpskerktoren in westelijke richting naar de Voorburgseweg. Locatie poldergemaaltje bij zwarte pijl,
jr. 1950

tegenover blad IX;

fotograaf onbekend (foto vervaardigd namens gemeente Leidschendam).

Uit:

beeldbank Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

1.6.5.

Delflands inlaatgemaal (boezemgemaal) mr. dr. Th.F.J.A. Dolk (ingebruikneming in 1953) aan de Leidsche Vliet en aan het snijpunt Sluiskant (Sluiskade) - Plaspoelkade, op het gedempte gedeelte van de Zandsloot (in 1952 omgelegd), en scheepswerfje van Van Ravesteyn, gezien vanaf de Hervormde dorpskerktoren in westelijke richting naar de Voorburgseweg. Locatie poldergemealtje bij zwarte pijl, jr. 1957

tegenover blad X;

fotograaf onbekend (foto vervaardigd namens gemeente Leidschendam).

Uit:

beeldbank Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

2.II INVENTARIS

2.1. Stukken van algemene aard

2.1.1. NOTULEN

1. Notulen van vergaderingen van stemgerechtigde ingelanden, 1948-1960. 1 deel

2.1.2. INGEKOMEN EN UITGAANDE STUKKEN

2. Register houdende afschriften van ingekomen brieven, 1918-1919, en van uitgaande brieven, 1918-1921. 1 deel
3. Agenda van ingekomen en uitgaande brieven, 1919-1920. 1 katern

2.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.2.1. BESTUURSINRICHTING

4. Verslag van het verhandelde in de gecombineerde vergadering van het algemeen bestuur van de polder en het ambachtsbestuur van Veur houdende commentaar op het ontwerp-reglement voor het Hoogheemraadschap van Delfland, opgemaakt door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, wegens de gevolgen daarvan voor de polder; met besluit van de hoogheemraden van Rijnland tot toezending van het ontwerp-reglement aan genoemd polder- en ambachtsbestuur, 1852. 2 stukken

N.B. Zie voor het ontwerp-reglement Oud-Archief Delfland (OAD) 1319-1887 inv.nrs. 325-326.

5. Stukken betreffende de vaststelling en wijziging van het bijzonder reglement, 1858, 1868, 1913-1920, 1954. 1 omslag

N.B. Jaren 1858 en 1868 zijn afdrukken (fotokopieën).
 Zie voor de kaart behorend bij het bijzonder reglement van 1858 Oud-Archief Delfland (OAD) 1319-1887 inv.nr. 7193, in ladenkast;
 voor die van het bijzonder reglement van 1954 Registratuurarchief Delfland (RAD) 1920-1981 inv.nr. 11959, in ladenkast.
 Zie voor meer stukken inzake het reglement Nieuw-Archief Delfland (NAD) 1888-1919 inv.nr. 8549, RAD inv.nr. 11959.

2.2.2. BESTUUR

2.2.2.0. Algemeen

6. Verzoekschrift van de stemgerechtigde ingelanden aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland om handhaving voor de polder van artikel 7 van het Algemeen Reglement voor de Polders in de provincie Zuid-Holland inzake de samenstelling van het polderbestuur, ter vermindering van hogere polderlasten, 1891. 1 stuk
7. Briefwisseling van de vertegenwoordiger/het dagelijks bestuur van de polder met dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland en Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland inzake de samenstelling van het polderbestuur, in verband met het aantal beschikbare stemgerechtigde ingelanden, 1913-1914. 1 omslag

2.2.2.1. Dagelijks bestuur

8. Stukken betreffende verkiezing, benoeming en aftreding van bestuursleden, 1913, 1920, 1928-1929, 1948. 1 omslag
9. Stukken betreffende verkiezing, benoeming en aftreding van een voorzitter, 1917, 1920. 1 omslag
10. Besluit van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland betreffende de salariëring van bestuursleden en van de secretaris-penningmeester; met geleidebrief van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, 1918. 2 stukken
11. Telegram van de dijkgraaf van Delfland voor bestuursleden en administratief personeel van de polder houdende opdracht zich bij Delfland te melden ingeval van hun actieve militaire dienst in mei 1940, 1943. 1 stuk

2.2.2.2. Stemgerechtigde ingelanden

12. Naamlijsten van stemgerechtigde ingelanden met opgave van de hoeveelheid land waarvoor zij worden aangeslagen en het aantal aan de hand hiervan uit te brengen aantal stemmen, 1918, 1920. 2 stukken

2.2.3. HULPMIDDELEN BIJ DE UITVOERING VAN DE TAAK

2.2.3.1. Personeel

2.2.3.1.0. algemeen

N.B. Zie ook inv.nr. 11.

13. Besluit van de vergadering van stemgerechtigde ingelanden om pensioen-premie ingevolge de Pensioenwet 1922 niet te verhalen op het personeel; met dorsale goedkeuring en geleidebrief van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, 1923. 2 stukken
14. Formulier ("model A") houdende opgave van wijzigingen in de personeels-situatie, ingevuld ten behoeve van de Pensioenraad tot vaststelling van de loonbelasting en pensioengrondslagen; met brief van deze raad terzake, 1925, z.d. [c. 1927]. 2 stukken

2.2.3.1.1. secretaris-penningmeester

15. Stukken betreffende aanstelling, salariëring, ontslag en pensionering van de secretaris-penningmeester, 1917, 1920, z.d. [c. 1922], 1925-1926, 1928, z.d. [c. 1964], 1968-1969. 1 omslag

N.B. Zie ook inv.nr. 10.

2.2.3.1.2. machinist

16. Stukken betreffende salariëring, ongevallenverzekering en ontslag van de machinist, 1915, 1917-1920, 1922, 1927-1928. 1 omslag

2.2.3.2. Archief

17. Aanschrijvingen van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland tot verbeterde bewaring van het polderarchief, naar aanleiding van een bezoek van de inspecteur van de waterschapsarchieven in Zuid-Holland, 1925, 1927. 2 stukken

2.2.3.3. Financiën

2.2.3.3.1. belastingen en heffingen

2.2.3.3.1.1. ten behoeve van de polder

2.2.3.3.1.1.1. * polderomslag

N.B. Zie ook inv.nr. 38.

2.2.3.3.1.1.1.1. - leggers

18. "Gaarderboek". Kadastrale artikelsgewijze legger van onroerende goederen (gemeente Veur sectie B); met enkele staten van aanvullingen of wijzigingen, z.d. [c. 1890]-[c. 1933]. 1 omslag
19. Naamsindex van personen, bedrijven en instellingen op de kadastrale artikelsgewijze legger van onroerende goederen (gemeente Veur sectie B);

- met latere herziene index,
z.d. [c. 1900, c. 1930]. 1 deeltje en 1 katern
20. Perceelsindex op de kadastrale artikelsgewijze legger van onroerende goederen (gemeente Veur sectie B); met latere herziene index, z.d. [c. 1900, c. 1930]. 2 katernen
21. Staat van omslagplichtige gebouwde percelen en hun grootte, z.d. [c. 1919]. 1 stuk
22. Kadastrale artikelsgewijze legger van onroerende goederen (gemeente Veur sectie B, gemeente Stompwijk sectie F); met (voorin) naamsindex en perceelsindex, z.d. [c. 1934]-[c. 1968]. 1 deel

2.2.3.3.1.1.1.2. - kohieren

23. Kohieren van de omslag, sinds 1929 tevens van rioolgeld, 1900-1913, 1915, 1917, 1920, 1922, 1926, 1928-1932, 1940. 1 omslag

2.2.3.3.1.1.2. * rioolbelasting

24. Kohieren van belasting op lozingen van gebouwde percelen op polderwater, met staat van gegevens inzake de belastingplichtigen, onttrokken aan de kadastrale legger van de polder, 1914, 1920. 1 omslag
- N.B. Zie ook inv.nr. 23.
25. Besluit van de vergadering van stemgerechtigde ingelanden tot heffing van recognitiegeld over panden met bepaalde huurwaarde, waarvan de eigenaren vergunning tot lozing van afvalwater hebben verkregen, 1920. 1 stuk
26. Staat van eigenaren van woningen die lozen op polderwater, z.d. [c. 1920]. 1 stuk

2.2.3.3.1.2. ten behoeve van Hoogheemraadschap van Delfland

2.2.3.3.1.2.1. * sluisgeld

27. Brief van het bestuur van de polder Berkel houdende oproep tot adhesiebetuiging aan zijn verzoekschrift voor het Hoogheemraadschap van Delfland tot uitstel van de bouw van nieuwe werken en tot verlaging van Delflands sluisgeld (omslag), 1932. 1 stuk

2.2.3.3.2. begroting en rekening

2.2.3.3.2.0. algemeen

28. Brieven van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland betreffende de door hen gecontroleerde rekeningen en begrotingen, 1905, 1914-1916, 1920-1921, 1923, 1928, 1939. 1 omslag

2.2.3.3.2.1. begroting

29. Begrotingen van ontvangsten en uitgaven, goedgekeurd door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, 1900-1917, 1919-1962. 1 pak

N.B. Goedkeuring van Delfland ontbreekt over de jaren 1950-1956, 1960-1962.

2.2.3.3.2.2. rekening

30. Rekeningen en verantwoordingen door de vertegenwoordiger/het polderbestuur van ontvangsten en uitgaven, goedgekeurd door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, 1899-1917, 1919-1961. 1 pak

N.B. Goedkeuring van Delfland ontbreekt over de jaren 1949-1956, 1958-1961.

2.2.3.3.2.3. bijlagen tot de rekening

- 31-32. Bijlagen tot de rekeningen, 1900-1968. 2 pakken
31. 1900-1925
32. 1926-1968
- 33-34. Kasboeken van ontvangsten, 1920-1921, 1954-1956, tevens van uitgaven, 1921-1922, 1954-1966. 2 deeltjes
33. 1920-1922
34. 1954-1966

2.2.4. UITVOERING VAN DE TAAK

2.2.4.0. Algemeen

35. Algemene keur; met stukken betreffende de vaststelling, goedkeuring, afkondiging en wijziging, 1909-1910, 1912, 1915, 1919, 1930, 1941-1942, 1944, 1954. 1 omslag

2.2.4.1. Zorg voor waterkeringen

2.2.4.1.1. toezicht

2.2.4.1.1.1. vaststelling van bijzondere keuren

36. Keur op de boezemkaden; met enkele brieven van dijkgraaf en

hoogheemraden van Delfland betreffende goedkeuring, afkondiging en wijziging,
1906, 1916, 1919.

1 omslag

2.2.4.1.1.2. schouwvoering

37. Aanschrijvingen van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland en van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland wegens nalatigheid in het goed doen onderhouden van de boezemkaden; met minuut van een antwoordbrief aan Delfland,
1914, 1916, 1918-1919.

1 omslag

2.2.4.1.1.3. verlening van vergunningen

2.2.4.1.1.3.1. - afgraven/(ver)leggen

N.B. Zie ook inv.nr. 46.

38. Akte van overeenkomst met Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland tot afgraving door laatstgenoemde van percelen kade aan de Leidsche Vliet en het leggen door de provincie van een vervangende nieuwe kade met schoeiing aan genoemde locatie, onder afkoop van toekomstige polderlasten inzake het afgegravene en met handhaving van onderhoud van de vervangende kade ten laste van de bestaande onderhoudsplichtigen, een en ander in het kader van verbetering van de vaartverbinding tussen Rijn en Schie,
1891.

1 stuk

2.2.4.1.1.3.2. - duikers

39. Vergunning te verlenen aan J. Meijer en L.J.C.J. van Ravesteijn tot het verlengen van een duiker in de kade, het dempen en het graven van water, c.q. verbreden van de Zandsloot; met stukken betreffende de vergunning,
1919.

1 omslag

N.B. De tekening ontbreekt.

Vergunning afgewezen door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland wegens ongeldigheid van de polderkeur op de boezemkaden.

2.2.4.1.1.3.3. - gebouwen

40. Vergunning verleend aan D.G. Batenburg tot het bouwen van een kas op de kade; met verzoekschrift en met brief van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland terzake,
1917-1918.

3 stukken

2.2.4.1.1.3.4. - graven/brughoofden (landhoofden)

41. Vergunning verleend aan de Maatschappij tot Exploitatie van Tramwegen tot het graven in de kade langs de Zandsloot en het leggen van brughoofden in die kade ten behoeve van de bouw van een trambrug over de sloot; met

stukken betreffende de vergunning en 1 tekening,
1922-1923.

1 omslag

2.2.4.1.1.3.5. - pijpleidingen

42. Tracétekeningen door het drinkwaterleidingbedrijf Duinwaterleiding van 's-Gravenhage van een geplande duinwatertransportleiding tussen Scheveningen en Bergambacht, o.a. lopend door waterkeringen en watergangen van de polder, z.d. [c. 1952]. 2 stukken

N.B. Vergunning ontbreekt. Project doorgegaan?

2.2.4.2. Zorg voor water en watergangen

2.2.4.2.1. toezicht

2.2.4.2.1.1. schouwvoering

43. Stukken betreffende het vorderen van een geldsom van A.M. Bakker-Van der Laan wegens haar nalatigheid in onderhoud van een ijzeren doorlaatduiker voor een vrije stroming van polderwater in de molensloot, in 1913 (na vergunning van het Hoogheemraadschap van Delfland) geplaatst door haar rechtsvoorganger L.M.E. Immerzeel-Lops onder een toen gegraven boezemvaarsloot naar de Leidsche Vliet; met retroacta, 1913, 1918-1920. 1 omslag

N.B. Zie ook Nieuw-Archief Delfland (NAD) 1888-1919 inv. nrs. 8395 en 8433 (vergunningnr. 175 van 1913 met bijlagen).

44. Brief aan N.N. en bekendmakingen inzake het drijven van de schouw over de polderwatergangen, 1914, 1928, 1931. 3 stukken

2.2.4.2.1.2. verlening van vergunningen

2.2.4.2.1.2.1. - dempen

N.B. Zie ook inv.nr. 39.

45. Vergunningen verleend aan particuliere personen en bedrijven tot het dempen van water; met verzoekschriften en 1 tekening, 1917, z.d. [1921], 1921-1923. 1 omslag

2.2.4.2.1.2.2. - graven

N.B. zie ook inv.nr. 39.

46. Vergunning verleend aan L. Weerdenburg tot:

- het graven van een vaarsloot;
- het opwerpen van een kade aan weerszijden daarvan met de uitgedolven grond;
- het in verbinding brengen van de sloot met de Leidsche Vliet;
- het leggen van een duiker onder die sloot voor handhaving van de doorstroming van de molentocht, een en ander in het kader van de exploitatie van een tuindersbedrijf; met verzoekschriften, 1913-1914.

1 omslag

N.B. de tekening ontbreekt.

2.2.4.2.1.2.3. - paalconstructies/vlonder

47. Stukken betreffende een procedure tegen C. Brammer wegens een vermeend illegaal plaatsen van palen met een vlonder in een watergang aan de Damlaan, 1918-1919.

1 omslag

2.2.4.2.1.2.4. - pijpleidingen

N.B. Zie ook inv.nr. 42.

48. Vergunning verleend aan de N.V. Nederlandsch Technisch Bureau voor Ontwikkeling der Industrie (TEBODIN) tot het leggen van een drinkwatertransportleiding door een watergang en weiland, kadastraal gemeente Veur sectie B nrs. 810, 1527; met verzoekschrift en 1 tekening, 1960.

3 stukken

2.2.4.2.2. regeling van de waterstand

2.2.4.2.2.1. molen

49. Brief van de Brandwaarborg Maatschappij houdende mededeling van beëindiging van de verzekering tegen de financiële gevolgen van brand van de watermolen, 1915.

1 stuk

2.2.4.2.2.2. gemalen

2.2.4.2.2.2.1. - dieselgemaal

50. Aantekeningen van de vertegenwoordiger, de voorzitter en de secretaris-penningmeester van het polderbestuur inzake de eigendomstoestand van percelen bestemd voor de bouw van een poldergemaal, tevens houdende schetsjes van de geplande bouwlocatie, z.d. [1913-1914].
51. Stukken betreffende bouw, installering, inspectie en onderhoud van het dieselgemaal met centrifugaalpomp op de locatie van de (in 1914 gesloopte) molen en betreffende de financiering daarvan; met 1 tekening, 1913-1923.

1 omslag

1 omslag

52. Brieven van bedrijven betreffende de energievoorziening van het dieselgemaal, 1915, 1917, 1919. 1 omslag
53. Polissen van verzekering tegen de financiële gevolgen van brand van het dieselgemaal; met brief van de verzekeringsmakelaar, 1915-1917, 1919-1920 1 omslag

2.2.4.2.2.2. - elektrisch gemaal

54. Besluit van de vergadering van stemgerechtigde ingelanden tot het aangaan van een lening van F. 400,- ter financiering van de elektrificatie van het dieselgemaal, tevens houdende dorsale goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland; met geleidebrief van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland terzake, 1924. 2 stukken
55. Offerte van de Electro-Technische Fabriek Looienga & Co. tot elektrificatie van het dieselgemaal, 1924. 1 stuk
- N.B. Werk gegund blijktens bijlagen tot de rekening van 1924, inv.nr. 31.
56. Brieven van de Commissie van Beheer over het Lichtbedrijf der gemeenten Stompwijk en Veur betreffende de energieprijzen voor het elektrisch gemaal, 1924. 2 stukken
57. Brief aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland houdende mededeling dat over 1937 geen veranderingen of verbeteringen aan het gemaal hebben plaatsgehad, 1938. 1 stuk

2.2.5. BIJLAGE

58. Inventaris van het archief van de Klein-Plaspoelpolder over de periode 1852-1968, door C. Postma, 1970. 1 stuk

3.III CONCORDANS

op de inventaris onder inv.nr. 58

Oud inv.nr.

Nieuw inv.nr.

1	35, 36
2	1
3	5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57
4	2
5	3
6	29
7	30
8	31
9	32
10	33
11	34
12	vernietigd
13	14
14	23
15	24
16	18
17	22
18	19
19	20
20	8, 9
21	8, 9
22	12
23	8
24	40, 42, 48
24a	4
25	overdracht aan archiefdienst Hoogheemraadschap van Rijnland
26	overdracht aan archiefdienst Hoogheemraadschap van Rijnland
27	overdracht aan gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

4.IV INDEX OP EIGENNAMEN

	Inventarisnummer
A	
Algemeen Reglement voor de Polders in de provincie Zuid-Holland	6
B	
Bakker-Van der Laan, A.M.	43
Batenburg, D.G.	40
Bergambacht	42
Berkel, polder	27
Brammer, C.	47
Brandwaarborg Maatschappij	49
D	
Damlaan	47
Delfland, hoogheemraadschap	4, 5, 7, 10, 11, 27, 28, 29, 30, 36, 37, 39, 40, 43, 54, 57
Duinwaterleiding van 's-Gravenhage, drinkwaterleiding-bedrijf	42
I	
Immerzeel-Lops, L.M.E.	43
Industrie, N.V. Nederlandsch Technisch Bureau voor Ontwikkeling der	48
L	
Leidsche Vliet	38, 43, 46
Lichtbedrijf der gemeenten Stompwijk en Veur, Commissie van Beheer over het	56
Looienga & Co., Electro-Technische Fabriek	55
M	
Meijer, J.	39
P	
Pensioenraad	14
Pensioenwet 1922	13
Postma, C.	58
R	
Ravesteijn, L.J.C.J. van	39
Rijn	38
Rijnland, hoogheemraadschap	4

S

Scheveningen	42
Schie	38
Stompwijk, gemeente	22, 56

T

TEBODIN	48
Tramwegen, Maatschappij tot Exploitatie van	41

V

Veur, ambacht/gemeente	4, 18, 19, 20, 22, 48, 56
------------------------	---------------------------

W

Weerdenburg, L.	46
-----------------	----

Z

Zandsloot	39, 41
Zuid-Holland,	
archieffinspecteur	17
Algemeen Reglement voor de Polders in	
de provincie	6
Gedeputeerde Staten	4, 6, 7, 10, 13, 17, 37, 38, 54

archief

KLEIN-PLASPOELPOLDER

1852 – 1969

- oprichting: ?
- opheffing: 1970
- rechtsopvolger: gemeente Leidschendam
- grootte: ca. 20 ha., in 1969 ca. 15 ha.
- ligging:
- tot 1646 in ambacht Voorschoten
 - 1646-1851 in ambacht Veur (afgesplitst van Voorschoten)
 - 1851-1938 in gemeente Veur
 - sinds 1938 in gemeente Leidschendam
- begrenzing:
- ten oosten: Vlietkade (boezemkade), onderhoud door de ingelanden (landeigenaren), sinds 1890 provincie Zuid-Holland;
na 1952 tevens een polderkade langs het omgelegde deel van de Zandsloot (grenzend aan een door Delfland aan het polderverband onttrokken perceel wegens de bouw aldaar van het Delflandse gemaal Dolk), onderhoud door Delfland
 - ten zuiden: polderkade langs de Vaarsloot, onderhoud door de ingelanden (landeigenaren)
 - ten westen: Oosteinde (straatweg), onderhoud door particulieren en ambacht/gemeente Voorburg; (in het verlengde daarvan) Heerwech van Delft/Rijswijk/Voorburg naar Voorschoten (straatweg), later Veurweg en Voorburgseweg geheten, (in het verlengde daarvan) Koningin Julianalaan, onderhoud tot 1820 door particulieren en ambachtsbestuur Veur, sinds 1820 door 'Commissie tot bestrating van de binnenweg van Rijswijk tot aan de Vink' / "Administratie van den Binnenweg, van Rijswijk naar Leiden tot aan de Vink, onder Soeterwoude", begin 20ste eeuw door provincie, sedert 1936 door gemeente Veur, sedert 1938 gemeente Leidschendam
 - ten noorden: landscheiding met Rijnland, onderhoud door aanwonende landeigenaren, waaronder ambacht/gemeente Veur, sinds 1938 gemeente Leidschendam;
Damlaan (straatweg), eigendom/onderhoud door ambacht/gemeente Veur, sinds 1938 gemeente Leidschendam

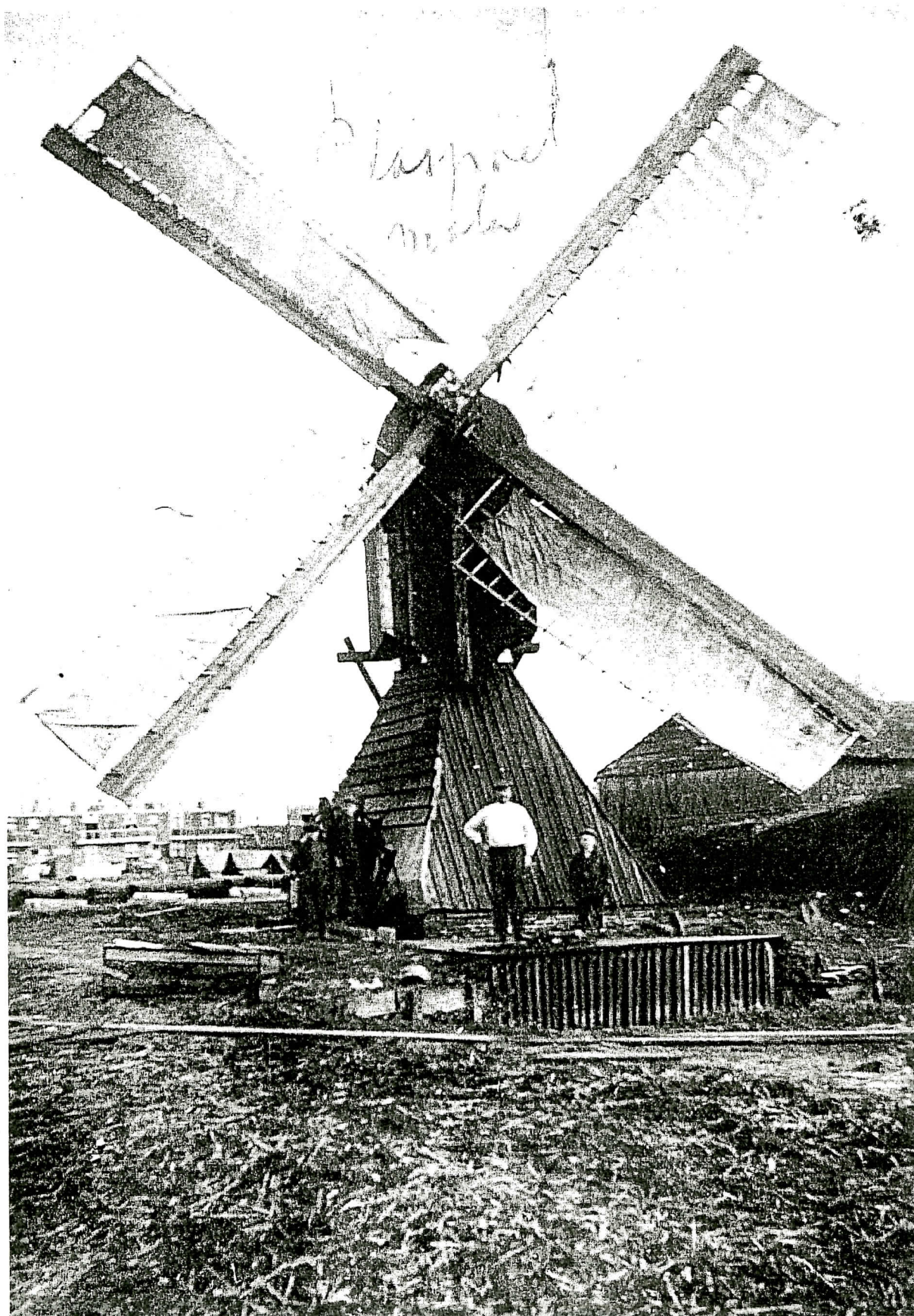
bemaling:

uitslaand op de Leidsche Vliet via de Zandsloot

- paardenwatermolen
bouw ?, afbraak ca. 1550
 - staartmolen
bouw ca. 1550, afbraak 1639
 - wipmolen
bouw 1639, afbraak 1914
 - dieselgemaal
bouw 1914, buitengebruikstelling dieselaandrijving 1924
 - elektrische installatie in dieselgemaalgebouw 1924
-

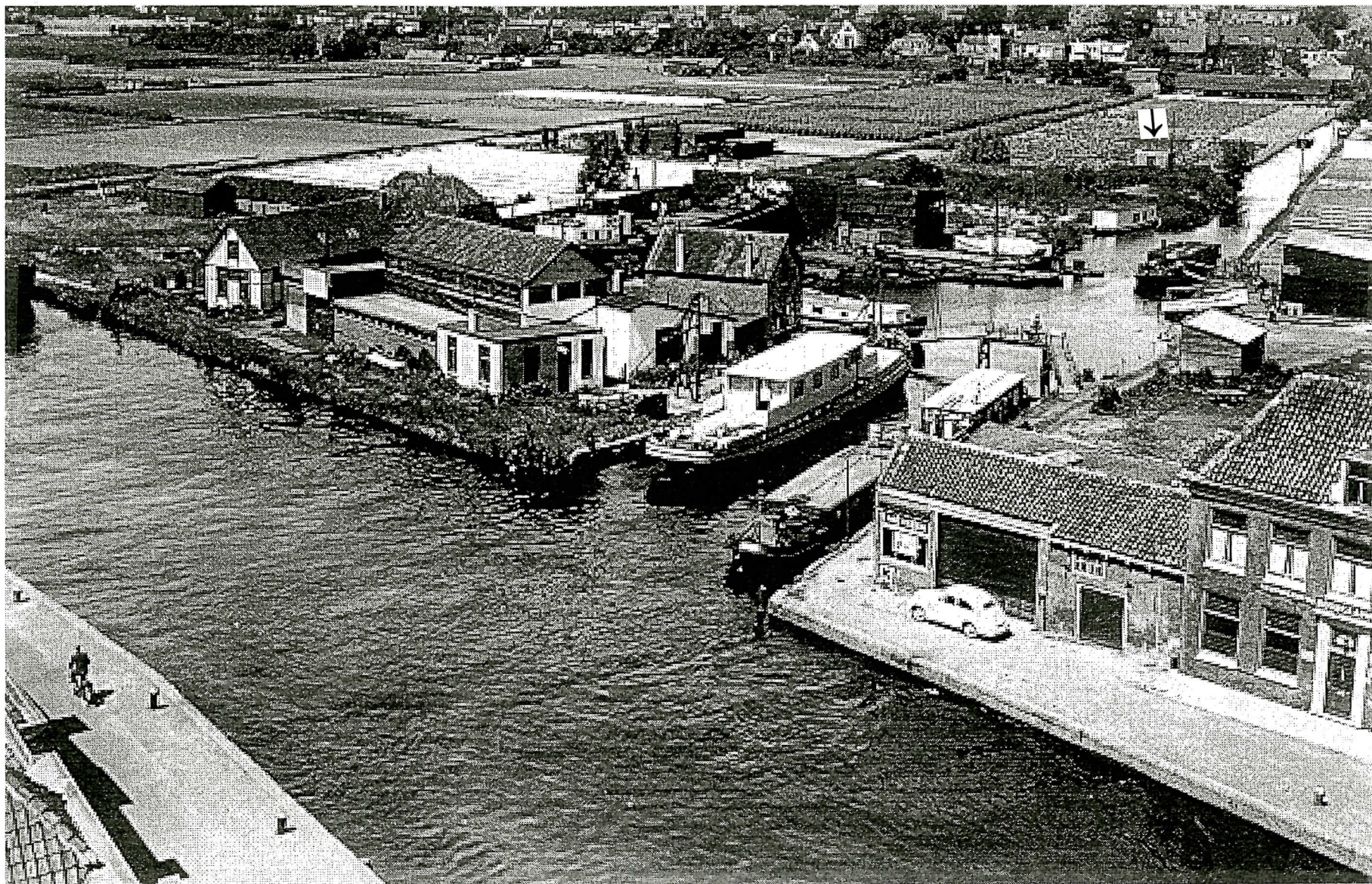
1.6.1.
De poldermolen (wipmolen) gezien in oostelijke richting vanaf de Heerweg (of:
Veurweg/Voorburgseweg) aan de Zandsloot (met links op achtergrond de Hervormde
dorpskerk "Peperbus" van Leidschendam),
jr. 1758

1.6.2.
De poldermolen gezien in noordelijke richting naar de Damlaan (met links op
achtergrond bebouwing aan de laan),
jr. 1910

1.6.3.
De poldermolen in profiel (met links op achtergrond de Hervormde dorpskerk
"Peperbus" van Leidschendam) waarschijnlijk kort voor de sloop,
jr. ca. 1914

1.6.4.

De monding van de Zandsloot aan de Leidsche Vliet en Sluiskant (Sluiskade) en
scheepswerfje van Van Ravesteyn, gezien vanaf de Hervormde dorpskerktoren
in westelijke richting naar de Voorburgseweg. Locatie poldergemaaltje bij zwarte
pijl,
jr. 1950

1.6.5.
 Delflands inlaatgemaal (boezemgemaal) mr. dr. Th.F.J.A. Dolk (ingebruikneming
 in 1953) aan de Leidsche Vliet en aan het snijpunt Sluiskant (Sluiskade) -
 Plaspoelkade, op het gedempte gedeelte van de Zandsloot (in 1952 omgelegd), en
 scheepswerfje van Van Ravesteyn, gezien vanaf de Hervormde dorpskerktoren in
 westelijke richting naar de Voorburgseweg. Locatie poldergemaaltje bij zwarte pijl,
 jr. 1957